

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XIV. Legem æternam esse aliquam, & omnium legum fontem esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

Novitas n-
si vitilis sit,
semper no-
cet, media
nulla est.
Mala diffi-
cillime ab-
rogantur.

Lex de
mendiciis
validis re-
vocanda.

quippe mutatio consuetudinis (Legis) etiam quæ adiuvat vi-
litate, novitate perturbat. Quapropter quæ vitilis non est, per-
turbatione infructuosa consequenter noxia est.

§. 7. Leges in quibus error aliquis est, quæq; sub-
to feruntur, aut vitio alicui favere videntur, difficili-
me abrogantur. Vitæ, & necis potestas permixta fuit
dominis in servos, antiquissimis legibus, ea magno
conatu, & multis legibus vix revocari potuit. Exem-
plum produco in rebus parvis, quæ tamen vehemen-
ter nocent. Vetus lex est l. ii. c. t. 25. de mendicanti-
bus validis. Cunctis quos in publicum questum incerta men-
ditas vocaverit inspectis, exploretur in singulis & integritas
corporum, & robur annorum, atq; inertibus & absq; vlla de-
bilitate miserandis necessitas inferatur, ut eorum quidem quos
tenet conditio servilis, proditor studiosus & diligens Domi-
num consequatur: eorum vero quos natalium sola libertas per-
sequitur, colonatu perpetuo fulciatur, quisquis huiusmodi le-
nitudinem prodiderit ac probaverit: salua dominis in eos acti-
one, qui vel latebram forte fugitivis, vel mendicatis subeunda
consilium præsiterunt.

Illius legis abrogatio, aut neglectus, quæ mala ad-
ferat, quis non videt? ociofis, furibus, nequissimis
ganeonibus omnia complentur, cum illis ad labo-
rem adhibitis possit juvari Respublica.

Spētaacula pessimo more, crudelissimis legibus
data sunt, vix Christianorum temporum clementia,
Imperatorumq; potentia ea tollere potuit. Quocirca
magna cura sunt ferendæ, examinandæq; ne vitio ro-
gentur.

CAPUT XIV.

Legem eternam esse aliquam, & omnium le- gum fontem esse.

Decreta sūt
actionum
fundamen-
ta.

§. 1. Quamquam practicam politicen tradere mi-
hi propositum sit, & a speculationib. absti-
nere; quia tamen verum est, Actiones honestas fieri
ex decretis, non tantum præceptis, & artes pleraque,
& ex omnibus liberalissimæ, habent decreta sua non
tantum præcepta. Nulla ars sine suis decretis est,
quæ Græci dogmata vocant. Visum est mihi ea quæ
Theologi & Iurisperiti de legibus docent breui com-
prehendere. Ex his enim leges canonice & civiles
derivantur. Sic igitur definiunt.

Lex eterna.

§. 2. Lex eterna est dictamen diuinæ mentis, quo
judicat quædam recta esse, & a creaturis observanda,
cum voluntate obligandi creaturas.

§. 3. Secundo. Lex eterna est regula æternæ, &
practicæ veritatis, ad quam natura omnes creatura
obligantur. Irrationales & brutæ tantum naturali-
ter; intelligentes etiam moraliter.

§. 4. Tertio. Lex illa in Deo est necessario, quia
providentia Dei omnia gubernantur; lex vero est
practica ratio totius gubernationis.

§. 5. Quarto. Ratione ab Idea distinguitur, quia
non est rei faciendæ, sed gubernandæ; deinde oblig-
gat, quod Idea non facit. Hæc lex dicitur in Deo,
quamvis nondum promulgata sit, quod si quis de
voce contendat, molesti non erimus.

§. 6. Quinto. Actiones Dei necessariæ, ut genera-
tio filii, processio Spiritus sancti, non subsunt legi æ-
ternæ; quia ex naturali necessitate, non ex providen-
tia sunt.

§. 7. Sexto. Liberæ actiones Dei non dicuntur
proprie esse sub lege æternæ; quia tamen quodam
modo concipiendi infinita prudentia est ratio san-
ctissimæ voluntatis, quemadmodum immutabilitas
est ratio æternitatis, non incommode dicemus, om-
nes actiones Dei liberæ ab legem æternam esse fa-
ctas. Si enim ipsa diuinæ mentis, voluntatis, poten-

tia effecta sub illa lege sunt, igitur & ordinatio, vo-
luntasque effectorum lege illa regitur, hoc est, à se-
ipsa habet, ut immutabili rectitudine agere possit, &
velit.

§. 8. Sine promulgatione lex illa perfecta esse po-
test, quia natura sunt immutabilia ejus decreta & ci-
tra omnem variationem semper obligant, cum pri-
mum ratione creatura vitur. Per se tamen imme-
diate non obligat, sed per alias leges, quocirca cum
non est creatura, potius obligat potentia, quam
actu.

§. 9. Lex æterna secundum se est vna, quemad-
modum diuina providentia & voluntas. Secundum
suos tamen ad materiam diuersam multiplices respec-
tus, multiplex dicitur. Quemadmodum idea, pro-
videntia, voluntas.

§. 10. Ab hac lege omnis quæ est in cæteris legi-
bus obligatio, promanat. Potestas enim omnis à Deo
est, omnis directio ab æterna sapientia procedit. Lex
quidem naturalis, & lex politica Dei, si spectentur,
nō ut sunt in conceptu & voluntate Dei, sed ut sunt in
creaturis & promulgatæ, sic effectus legis æternæ
censentur, & ab ea immediate vim habent; leges ve-
ro Principum & Rerum publicarum, non eo modo
derivantur ab æterna, sed potestate & voluntate le-
gislatoris creati intercedente.

§. 11. Lex æterna est omnino immutabilis, neq;
enim Deus eam mutare, rejicere, abrogare potest;
suam enim intelligentiam, bonitatemque abnega-
ret. Præcepta tamen ejus quædam sunt immutabi-
lia, ut non mentiendum, non odio habendum De-
um; nunquam enim tolli possunt; alia vero mutabi-
lia, ut circumcisio, Holocausta, similiaque, quæ legis
æternæ præscripto ad tempus correctionis imposita
sunt.

§. 12. Legis naturalis fundamentum est lex æter-
na; hinc spectatur natura intelligentia, & arbitrio
prædita, ut est possibilis, quod enim illi consentane-
um est, bonum est, malum vero quod ab illa, ut ratio-
nem & voluntatem habet, alienum est atque abhor-
rens. Non est tamen proprie lex naturalis, quia non
est præceptum, imo voluntatem Dei antecedit. Idem
sentiendum de dignitatibus, sed generalibus mo-
rum axiomatis; Non esse malum faciendum, Deum
esse colendum, si illa in natura spectentur, ut in ju-
dicio Dei voluntatem illius antecedenti esse concipi-
untur. Eo enim in statu non habent rationem præ-
cepti.

§. 13. Lex naturalis, ut est in creaturis ratione
utentibus, est dictamen rationis naturalis, ideoque
rectæ; quod bonitatem & malitiam, quæ est in ma-
teria necessaria indicat, quodque diuinam volunta-
tem bona necessaria præcipientem, & mala vetan-
tem, obediendique obligationem promulgat. Om-
nis enim materia naturalis necessaria est, ideo iusta,
quia bona, ideo vitia, quia mala. Quocirca nec vlla
creatura ratione & arbitrij libertate creari potest,
quæ lege naturali non teneatur. Effet enim creatu-
ra, cui peccare liceret, quod fieri non potest. Si enim
liceret, peccatum non esset. Lex illa non per homi-
nes, aut signa promulgatur, sed rationi ipsi insita est,
nec ullus tam barbarus est populus, aut corruptus,
cui imposita non sit.

§. 14. Lex naturalis omnium virtutum varia præ-
cepta, vitiorumque prohibitiones continet. Vna ta-
men lex dici potest, quia sub vna ratione boni natu-
ralis servatur.

Firmum, & vnum tenet apud omnes gentes hoc
jus naturale, si actum primum spectes, hoc est, lu-
men naturale intellectus humani, si actum secun-
dum, siue actuale iudicium, siue etiam praus
habitus ex eo iudicio natos, variationem habet.

Quædam

Quedam enim gentes ita malis moribus iudicia naturalia corruerunt, ut contra jus naturale iniquas leges condiderint. Sardi parentes senio debiles fustibus pullatos occidebant, quod nefas dicerent eos inertes & ociosos degere. Aliæ aliis in rebus jus naturæ violabant.

§. 15. Hinc apparet, maxime nos hac lege obligari, non modo ut honesta faciamus, fugiamus turpia, sed etiam ut honeste id faciamus. Debet enim legis impletio, ex scientia, & voluntate procedere.

Lex naturalis semper honesta.

§. 16. Naturalem legem penitus esse immutabilem constat ex ejus materia, quæ cum honesta præcipitur, ita se habet, ut honesta semper sit, & cum turpis prohibetur, talis est, ut honesta nunquam esse possit. Itaque tam negativa, quam affirmativa præcepta semper necessaria sunt, nec unquam circumstantiæ efficiunt, ut præceptum naturale reddatur, inutile, imprudens, vel noxium.

§. 17. Itaque cum furioso gladius non redditur, cum latro occiditur, non peccatur contra legem naturalem, quia jubetur depositum reddi, & vetatur proximi cædes. Legis enim præceptum est; ut depositum iuste, sine alieno periculo, & injuria reddatur, ut propria auctoritate, & injuste cædes non committatur. Nam circumstantiæ efficiunt, ut hæc particularia sub lege generali non contineantur, cum lex naturalis sit, furioso gladium non reddere.

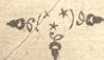
§. 18. Cum lex naturalis lege positiua, vel diuina, vel humana ad certum genus restringitur, & determinatur, non mutatur, sed rota integra manens additionem quandam accipit, sed modum, qui tamen mutari potest. Colendus est Deus; lex positiua modum cultus, adorationis, sacrificiorum, præscribit. Honorandi parentes omnibus, at pro regionum more varius honor parentum est.

§. 19. Itaque nemo in lege naturali dispensare potest. Quia nemo inferior superioris legem abrogare potest; Lex vero naturalis cum sit in materia necessaria nunquam definit, sed nec Deus dispensare potest. Quia quæ sunt immutabiliter mala, ut idololatria & similia, non potest legē vlla facere licita, & quæ sunt bona, non potest legē efficere mala, ut Deum amare, velle bene viuere.

§. 20. Ius gentium materia distinctum à jure naturali præcipui Theologorum tradunt; Ius gentium enim ajunt esse jus humanum, quod à legibus sine scripto, populorum omnium consensu, statutum est, cuius materia ex se nec bona, nec mala sit, sed ex lege recipiat honestatem, aut turpitudinem, atque ideo obliget, quia in eam obligationem gentes consenserunt. Ad hoc jus pertinet; Recipere legatos, & se ipsos dimittere, commercia agitare, celebrare contractus, bello hostes persequi, captos bello servos efficere. Hoc jure gentes, nisi prorsus barbaræ sint vivere omnes cernimus. Quocirca si qua legatos violet, omnium gentium iusto bello premuntur.

§. 21. Ius naturale paulo aliter Iurisperiti definiunt, sed de vocibus est dissensio, in re ipsa conuenimus. Ius naturale vocant, uniuscuiusque rei naturalem inclinationem. Atque id vocant jus naturale primum; Secundo jus naturale secundarium, quod est hominum proprium, ut stare promissis, neminem lacerare; Hoc est, quod naturale simpliciter Theologi appellant. Iurisperiti jus primum gentium dicunt. Ius autem gentium secundarium illi appellant, quod discursu practico collectum est, ut iniunctos esse legatos,

tos.

CAPVT XV.

De adiunctis legum humanarum, & imprimis de interpretatione.

§. 1. **A**ffectus, & circumstantiæ quædam legum sunt, quæ non minus, quam ipse leges Rempublicam vel iuuant, vel premunt. Quorum primum est interpretatio, qua leges vel extenduntur, vel restringuntur, & sensus nobis utrunque exponitur.

Interpretatio legum pro lege est.

Deinde *discretio*, cum ex æquo bono lex accipitur, non rigido jure. Terrio, Dispensatio. Denique abrogatio. De quibus breuiter dicendum est.

§. 2. Maximo quondam in honore fuerunt, atque etiam nunc sunt legum interpretes, sunt enim quasi viuæ leges, & loquens iustitia, Reipublicæ non minus necessarij, quam ipsæ leges, quid enim jura, nisi sint, qui de jure respondeant? Sed hoc sacro & regio officio ad superbiam & avaritiam multi abutuntur. Ratio cur opus sit interpretibus illa est, quia non facile ita in rebus variis, abstrusis, non vtitatis, nomina propria scientiæ habentibus, sine magna omnium consideratione mens legislatoris præcipitur, nisi magna pars earum rerum intelligatur. Quomodo vero nunc infinita legum multitudo interpretationes, & interpretes plures produxerit, & noui interpretes nouas legum expositiones multiplicent supra dixi.

Interpres legis necessarius est.

§. 3. Legum interpretatio triplex est, authentica, vtiualis, doctrinalis. Authentica est à Republica, vel magistratu legitimam legis ferendæ potestatem habente. Nam vim legis habet, cum non in vno casu definit, sed sensum legis esse cum auctoritate declarat. De hac loquitur Constantinus, ut est in Cod. de legib. & Constit. Principum. Inter aequitatem jusque interpositam interpretationem nobis solis, & oportet & licet inspicere. Dat. 3. Non. Decemb. Sabino & Rufino Cons.

Interpretationem authenticam sibi duntaxat arrogare censendus est Imperator, quæ est noua quodammodo lex.

Legem authenticam solum Imperator interpretatur.

Sententia enim supremi Principis vim legis habet, & ad similes casus extenditur, ut est in eodem titulo l. vlt. Si imperialis maiestas causam cognitionaliter examinauerit, & partibus cominus constitutis sententiam dixerit: omnes omnino iudices, qui sub nostro imperio sunt, sciunt, hæc esse legem, non solum illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus. Quid enim maius, quid sanctius imperiali est maiestate, vel quis tanta superbia fastidio tumidus est, ut regalem sensum contemnat. Cum & veteris iuris conditores constitutiones quæ ex imperiali decreto processerunt, legis vim obtinere, aperte dilucidè definiant. Cum igitur & hoc in veteribus legibus inuenimus dubitatum, si imperialis sensus legem interpretatus est, an oporteat huiusmodi regiam interpretationem obtinere: eorum quidem vanam subtilitatem tam risimus, quam corrigendam esse censuimus. Definimus autem omnem Imperatorum legum interpretationem, siue imprecibus, siue in iudiciis siue alio quocumque modo factam, ratam & indubitam haberi. Si enim in presenti leges condere soli Imperatori concessum est: leges interpretari, solo dignum imperio esse oportet. Cur autem ex suggestionibus procerum, si dubitatio in litibus oriat, & sese non esse idoneos vel sufficientes ad decisionem litis illi existiment, ad nos decurratur? & quare omnes ambiguitates iudicum quas ex legibus oriri euenit, aures accipiunt nostræ, si non à nobis interpretatio mea procedat?

Cui ius dendum est legum, etiam ius ferendum est.

Hæc igitur à *ποσάδος* Principis, ita enim Græci sententiam Imperatoris appellant, legem facit, prioris legis interpretem. Hic est optimus Doctor.

Qui